

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 ЧЫЛДЫ
ТУЗУЛАТТЫН

1965 ч.
ДЕКАБРЬ

2

ЧЕТВЕРГ

№ 284 (6301).

Өртөө 2 көп.

Надежда Ивановна Артемова Кызылдың хлеб заводунда хлеб бымырыкчызы болуп амылдап турар. Ажыл нормазын үргүлчү-ле ажыра кууседип, коллективте мурнакчыларнын санынга кирип турарларнын бирээзи ол. Оң-биле кады, эш Артемова ында бот-ты-ынгыр уран чүүлге иленилгил кирип турар. Мурнакчы бугурулгачи концерттерге ойнап үнүп нэрге, иккинчи сеткил-сагымын канчап өөрүсө боор: эки амыл, хой-ниитинин херзинде иленилгил кирипиге үргүлчү кады чоруур ужурул.

Ам амылчын Надежда Ивановнаны мурнуна улуг соругалар салдырган. СЭКП-ниң XXIII съездинде куш-амылчы белектерлиг умуражыр дээш, ажыл нормазын ол хүн бүрү 120—130 хуу күсөдир деп бедиткен хүлээлгени алган. Бодунуң ол хүлээлгени алдары-биле күсөдир шыдаар дээринге оң эш-өөрү бугуруп турар.

ЧУРУНТА: Н. И. Артемова амылдап тур.

Фото С. ФЕОКТИСТОВУУ.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫ ДООЗУП ТУРА...

СЭКП ТБ-нын сентябрь Пленумун шийткүүлери амыдыралга бот-тылар дээш, совет кижилер кылмак амылдап турарынын үезинде чеди чылдың сөөлү чылы—1965 чыл дооступ турар-дыр. Чеди чыл дургузунда Тыва АССР-ниң амыл-ишчилери эки амылдап деп болур. Республиканын үлетпүрүнүн ийити продукция бүдүрүрүнүн хемчээли ол ийде ийден ажыг катап көвүдүр. Чаа үлетпүр бүдүрүлгелери тыгылган, ол болза тыва индустриянын баштайгы «Тыва даг-дугу» комбинат, Кызылдың эл комбинаты, Чаа-лаан хемүр даш разрезин. Кызыл даа Ак-Довуракта хлеб заводтары болгаш оон-даа өскерлер-дир. Республиканын үлетпүрүнүн кол бүдүрүлгө фондустары чеди чыл дургузунда 8 катап көвүдүр болгаш куш-амылдың бүдүрүлгүсү — 7 хуу ажыг өскөн.

Республиканын хой-хей бүдүрүлгелери чеди чылдың сөөлү чылынын күрүнө планын хуусаа бетинде доостан болгаш ам 1966 чылдын үлүүнө амылдап турар. Оларга «Тыва даг-дугу» комбинат, алгы заводчу, эл комбинаты, типография болгаш өскерлер-дир хамааржыр.

Деригелерин чартып кытыр, бүдүрүлгени мезгилдештир, чаа техниканы болгаш технологияны иштер-дир.

дир, амылчакчыларнын мергежилди бедир талашы-биле улуг амылдарын бүдүрүлгелерге кылган. Ийити-биле алгыра, республиканын үлетпүрү он айларын дургузунда ийити продукция бүдүрүрүнүн 106,7 хуу күсөткен, куш-амылдың бүдүрүлгүсү 104,7 хуу болган, бир амылчакчыга оонаштыр ийити продукция амылдап кылмышкыны 160 рубль четкен. Бүдүрүлгелерин хей ирүтүз бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын номондатуралынын болгаш бот-тү-ненин талашы-биле планын күсөткен.

Республиканын үлетпүрүнүн бо чедишкенин бисти өртүп турар. Ийити болза-да, ол ийити чургай-ларын артында улуг четпестер болгаш амылчакчылар кылаарлар база чажырттыр чыдар херин айтып аргакжы. Он айлар ийитинде сес бүдүрүлгелер күрүнө планын күсөткен, ол болза Кызылдың туутуу заводу, автозастега заводу, «Сельхозтехника» каттыжымшкыны, Бай-Хаактын база Тожунун рай-үлетпүр комбинаты болгаш өскерлер-дир болуур-дур. Ийити республи-кага 6 млндон туутуу чеди бер-дирмэон. Бо үезин дургузунда он бүдүрүлгелер куш-амылдың бүдүрүл-гүсүн талашы-биле планын күсөдир шыдаан болгаш ады бүдүрүл-

гелер — бараанын продукциянын бот-тү-ненин чигилдерин планын күсөткен.

Бүдүрүлгелер кол бүдүрүлгө фондустары багай амылдап турар. Кол бүдүрүлгө фондустарын күлө өрткөн чылдың деңгелинде чедири бери амылдап турган болза, республика-нын үлетпүрү 140 млн ажыг рубль-ган немелде продукцияны бээр турган ийик. Кол бүдүрүлгө фондустарын Чаа-лаанчын хемүр даш разрезинде, Кызыл-Харак шахтазында, «Тыва туугу» трестинин дугааар бүдүрүл-гелер комбинатында багай амылдап турар. Тыва автозастега планын база күсөткенин турар.

Республиканын туугу-жуду-туртталга бажынарнын, уруглар, эм-неде болгаш културга-амылчалар ады чедерин, үлетпүр болгаш кады амыл-агы объектилерин амылдап кири-ринин планын күсөткенин турар-дир. Чыл эгезинде бээр чур-тталга бажынарнын амылдап кири-ринин чыл планы 55,3 хуу күсөт-кенин, оон ийитинде — райондарга күлө 46,5 хуу. Бо талашы-биле Бай-Тайга, Хаа-Хем, Тес-Хем, Барыын-Хемчик районнар, Ак-Довурак эл багай амылдап турар.

Чеди чылдын сөөлү чылын чедишкенин доостан болгаш чаа 1966 чылга чедишкенин-биле белекче-

нирине амыг үеде партия, совет бол-гаш өскө-даа организациаларнын ку-женишкенин утганган турар ужурул. Артык үенин ийитинде ылангы Кызылдың эл комбинаты болгаш оон Чаа-лаан, Кызыл-Мажалыкта болгаш Тес-Хемде мал сөгар черлери, бо массалыг ийде планын шынар-даа, сан-даа талашы-биле күсө-сир, ийитинин бот-тү-ненин белек шынардыг продукцияны бээр дээш чүткүлүг амылдап терек.

Республиканын бүдүрүлгелери чиг-етти болгаш материалды үрээр, шынары багай кылдыр бүдүрүр, үрей кылмышкыны бот-тү-ненин бээр бүтү күженишкенин салыр. Чылдың төнтүзүнде чедири хожуангай учас-тарлар кылар, планын күсөткенин чүткүл чокка хандылар ужу-дур.

Чылдың төнтүзүнде чедири туугу-жуду боттарынын бүтү күженин чуртталга туугунда; социал-културга болгаш амылчалар черлеринин амыл-дап кирип объектилеринге утгар. Ханык ужу ам амылчынын органи-заациаларын, амылдап кирип объектилерин туугу-жудуларын болгаш монументтерин күженишкенин чеп мөөнөттеринде хамаар-жыр. Улуг туугуларын туугу-жуду-лары эштер Якушев («Тыва даг-дугу туугу»), Черкас («Тыва кобалы

туугу»), Набоков («Былал туугу»), Гилломеов («Бажуу чорутуу №62 колонна») болгаш өскерлер-дир амыл-дын ылап тодаргайлаан планын бол-тур, бүтү чүдүлери эи оонаанга че-дир бооп амыр, графика шынгыр сагымы айтырларын оперативтиг шийткүүлөрүн чедири амыр, кижилер дугайында хүн бүрү сагыш салыр ужурул.

Бистин партияныс болгаш совет улус СЭКП-ниң XXIII съездинде белектерлиг турар. Чоокта чаа СЭКП ТБ-нын Президиуму болгаш ССР-ниң Министрлер Чөвүлели ССР-ниң 1966 чылда улус амыл-агыг хөг-жүдүлгенин планын болгаш күрүнө бөдөжинин төлөвилдерин чү-гаалжып көргөн, хүлээп алган. 1966 чылдын оонаалдарын чедиш-кинин күсөдир бисти үлетпүрүс бо чылды кадыг түнөөлөр-биле доостарында улуг-биле хамааржыр.

Ындыг болганда, республиканын үлетпүр бүдүрүлгелери, туугу болгаш транспорт организациалары 1965 чылдын артык хондустарында чыл планын ылаады күсөткөн турарын хандылар дээш бүтү күженишкени-нерин салыры—бистин кол соруга-ныс. Ол болза СЭКП-ниң XXIII съез-динде белек болур.

Комсомолчу отчугаш

ВИКТОР ГОЛУБЕВКЕ удурткан комсомолчу амыктар бригаданыс автомашиналарын үрмек септелгенин чорудар чугула туугуну чорутуу хуу-сазында амылдап кирип адыш шалыкын амылдап турар. Октябрь айына оонааларын 125 хуу күсөт-кеш, партиянын ам болур съездинге куш-амылчы белек кылдыр, де-кабрь 20-ге чедири бо туугуну амыл-дап кирип болгаш нефть баазы-нын туугун доостор соруганын са-ганнар. Ам кылар амылдар хей-даа болза, амыктар соругазын чедиш амырдыг бүдүрүлгелер. Хандылар шуктурал, вентиляция камерала-рын, сүт болгаш агаар лампалары-нын хоолаларын кылып эгесей

берген. Кайда-даа амыл шалыкын, комсомолчу отчугаш-биле кылмышын турар.

Бо бригаданын кежигүннери чаа-ныкчыл-бетончулар. Бычалажык оларнын хей кезин дашчы, шуктур-жу, булукчу, шилдекчи, чаагычы тускай мергежилдерин өөренип ал-ганнар. Оларнын аразында сантех-никтер бери бар апарган. Бо тускай мергежилди комсомолчу Николай Резниченко эки шингээди алган.

Амыктар шупту-ла эки амылдап турар. Ийчала-даа оларын аразы-нда Хомушчу Маны, Станислав Бисарев, Филарет Шалбицкий олар оона шылгарып келген.

Партияның болгаш чазактың удуртукчулары чиик автомобиль делгелгезин көргөн

Эштер Л. И. Бронев, А. П. Кирилленко, А. Н. Ко-сыгин, К. Т. Мазуров, А. И. Микоян, Н. В. Полгорный, Д. С. Полянский, М. А. Сулов, В. В. Гришин, П. Н. Де-мичев, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, А. П. Руданов, ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчылары Н. К. Байба-ков, М. Т. Евремов, В. А. Кириллин, М. А. Лесочко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, Л. В. Симонов, Н. А. Ти-хонов, ССР-ниң улус амыл-агыг чедишкенин чедишкенин делгелгезини деискинде организастан чаа чиик автомобильдерин делгелгезинге ноябрь 30-ге чедер болгаш бистиң чуртүзүска чиик автомобильдер бүдүр-рин хөгжүдүрүлгө перспективаларын чугаалажырынга киришкен.

ССР-ге чиик автомобильдер бүдүрүрүн хөгжүдүр-рин перспективтиг планын дугайында дынаагыны автомобиль үлетпүрүнүн министри А. М. Тарасов кыл-ган.

Ааа-чурттуң автомобиль заводтарынын амылдап кыл-ганы амыл-буру уганышкынын чиик автомобильде-ринин чаа хевирлерин делгелгезин көргөн.

Автомобиль үлетпүрүнүн амылчакчылары-биле пар-тияның болгаш чазактың удуртукчуларынын беседа-ныч үезинде чиик автомобиль транспортуга чурттуң бүтү талашыг негелдезин бурун хандырып болгу дег чиик автомобильдерин төлөвилеттирип турар хевирин чугаалашкан.

Хой жуларга

«Куш-амылдың хосту» колхоз-туң Айыл-Хем бригаданынын хой-жудулар кыштагынын кышкы үе-бергенер. Бо чылдын олар 23 кол-дун кышталар. Малчыларнын орай-бачкылар септээр талашы-биле эвэс амылдар кылмышын. Чүлө бо чылдын бери 8 чурттага бажынында чаа пекканы салган.

Улут-Оймакта хойжу бригаданын төүндө үн чурттага бажынын илавокалы артыгын туугу-жудулар кылып доостан. Оон-биле чегелеш-тир Кызыл-Лашта. Дос-Текте хойжу бригадалар төптеринде тунар бажынар чорук ортен хүнөөде амылдап кирип. Хой амылчыныс малчыларын 18 кижин «алып-нист» деп бичи, элтиг радиоприем-никти салып алганнар.

ЭКИ СУГГАРЫНЧЫЛАРГА НЕМЕЛДЕ ТӨЛӨВЕР

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозунга суггарыкчыларнын соци-алист чарыжынын түнөөлөрүн үн-дүрүш, ба бурунунда 15—16 цент-тер дүжүтү алган 10 кижиге немел-де төлөвир берген. Суггарыкчылар эштер Хертек Айыл-оол, Хертек Да-лар-оол олар 20 га участогунга ба бурунунда 16 центтер дүжүтү ал-ган, 200—240 килограмм тарааны немелде төлөвирге алганнар. Сугга-рыкчыларга ийитинде 945 кило-грамм тарааны берген.

Аргазы бар

ТУРАН. (Телефон-биле). Саан-чыларын кызымак куш-амылчы-нын түнөөлөрүн Бий-Хемини «Ха-ды» колхозу бо чылдын күрүн-ге сүт сазарынын планын ажыг күсөдир. Тодаргайлаарга, 360 тонна сүтү кирип турган, ону 401 тоннага чедирген.

Маады өлөжик, Анна Дангаа, Галина Кара-кыс, Сереема Да-ныс-оол баштаар 18 саанчы бери көрүдүтүп чеди алганнар. М. өлөжикти саган сүдү бир инекке оонаштыр 1796 кг бол-ган. Ол колхоз ам чыл төнтүзү-нде чедири 30 тонна сүтү немей дужаар хүлээлгени алган.

Боттарынын аргаларын санап көргөш, артыгын саанчыларын келир чылдын бири чартында бир инектен саап амыр сүтү 1250—1300 килограммга көвү-дөлип, ийити чылданы 500 тон-нага чедиреш, күрүнөге 377 тоннаны дужаап болурун түнөп көргөн.

Чүс кубометри белеккээ

ТУГУТ БЫЖЫН 20 кижин быжыглаттын-га. Олар кыска хуусаа-ны ийитинде кызымак амылдап, 100 кубометр туугу маанын беришкенин дүңдүрүш. Оон-биле соруганы олар саган-нар. Бригаданын куш-амылчы чедишкенин СЭКП-ниң XXIII съез-динде берген. Бригадада хүлөөлөгөннөр. Чугай өр-зинге белек болур.

1100 тонна даг-дугу

АН-ДОВУРАК. (Телефон-биле). «Тыва даг-дугу» комбинаттың даг-дугу арылгар фабриказынын коллективни чеди чылдың сөөлү чылында бедик көдүрүлүшүнүг амылдап келген. Оон түнөөлөрүн үндүрүп турса продукциянын шынары эминдэн.

Ол фабрика бо ааа 1100 тонна бири сортуң даг-дугун арылгар үн-дүр планын турган. Ол план ноябрь 24-те доосту-биле күсөткенин. Оон соонда немей бугурун даг-дугу декабрынын үлүүнө кирген. Фабри-канын амылчылары СЭКП-ниң XXIII съездинде бедик көрүдүлгүг умуражыр соругалыг.

ТЕМП БОЛГАШ ШЫНАР

ЧАСКЫ ТАРЫЛАГА БЕЛЕККЕЛДИ ДҮРГЕДЕДИР

ЧУРТТУН ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНДА

Ажылга перспективаны билир төлөздө, өөренир херек

Чурттуң партия организациалары СЭКП ТБ-нын сентябрь Пленумун шийткүүлери канба-биле пропаган-далап, ол шийткүүлери амыдыралга бот-тылар дээш, совет кижилер кылмак амылдап турарынын үезинде чеди чылдың сөөлү чылы—1965 чыл дооступ турар-дыр. Чеди чыл дургузунда Тыва АССР-ниң амыл-ишчилери эки амылдап деп болур. Республиканын үлетпүрүнүн ийити продукция бүдүрүрүнүн хемчээли ол ийде ийден ажыг катап көвүдүр. Чаа үлетпүр бүдүрүлгелери тыгылган, ол болза тыва индустриянын баштайгы «Тыва даг-дугу» комбинат, Кызылдың эл комбинаты, Чаа-лаан хемүр даш разрезин. Кызыл даа Ак-Довуракта хлеб заводтары болгаш оон-даа өскерлер-дир. Республиканын үлетпүрүнүн кол бүдүрүлгө фондустары чеди чыл дургузунда 8 катап көвүдүр болгаш куш-амылдың бүдүрүлгүсү — 7 хуу ажыг өскөн.

Республиканын хой-хей бүдүрүлгелери чеди чылдың сөөлү чылынын күрүнө планын хуусаа бетинде доостан болгаш ам 1966 чылдын үлүүнө амылдап турар. Оларга «Тыва даг-дугу» комбинат, алгы заводчу, эл комбинаты, типография болгаш өскерлер-дир хамааржыр. Деригелерин чартып кытыр, бүдүрүлгени мезгилдештир, чаа техниканы болгаш технологияны иштер-дир.

Житириде областтын партия, амыл-агыг активинин экономика школалары ажыттыган. Областың партия организациаларын соругаларынын дугайында партия обкомунун бири секретары М. К. Лазурков диктанткаларга илестек кылган. Бот-оруга-чарыга, оорула, оона-ажык дугайында, үлетпүрү болгаш кады амыл-агынын эрел башкарларынын эртемчи үндүшкенин дугайында лекциялар школанын программасында кирип турар. Заводтарга болгаш колхозтарга практиктиг кинээлдерге улуг кинээлгени салып турар.

Партиянын Краморост хоорому-нун экономистерин амыл-ишчи ку-луун тургузар дугайында эгезилин бүдүрүлгелерин тускай эртемни-лерин болгаш хооранын инсти-туттарынын амылчакчыларын сагыш-тыктыг кайгамчык таарымчалыг болган. Бүдүрүлгелерде экономиктиг, организациг, амыл-агыг, амыл-чорудуулар чугаалажык, мурнак-чы дуржулганы солдучу, экономика эртемчиси чедишкенин пропаган-далаары дээр, клуб кежигүннери-нин амылдап кылды айтырларын болду турар. Оон секциялары бүдүрүлгелерге сүмөлери амылдап кы-лыр.

Запорож областы фабрикалары-нда заводтарында болгаш туугула-рында экономиктиг билиглерин школалары ажыттыган. Оларда ий-редеги амыл-агы чоручуш турар. Ындыг школанын трестин кинээлдерин амылчакчылар, туугу эртем-чиси удуртукчуларын болгаш кол

инженерлеринге, туугу таамаалдары-га болгаш мастерлеринге, эртем-челерин экономистеринге болгаш бу-галтерлеринге организастан.

Днепр казымын туугуларынга туугу-иштелге амылдарын амыл-чакчы чоруун бедирлерин эргатар деп айтырып экономистерин хоор-ай кулууну хуралыга чугаалаш-кан. Ол клубту партиянын Днепр-петровск обкомунун политиктиг чы-рылышкыны бажынын чанында тургускан. Клубту амыл планы-ныда кол кичээлгени СЭКП ТБ-нын сентябрь Пленумун шийткүүлери беришкенин, экономика айтыр-ларынча салып турар.

Бүдүрүлгенин экономиктиг иди-беришкенин күштелдирер болгаш бот-оруга-чарыганы быжылаар дугайында лекция-биле лекторий-де кинээлдер эгезил. Ол лекторий партиянын Минск хооромун тургус-кан. Экономика лекторийини дик-танткалар—бүдүрүлгелерин удур-тукчулары, инженерлер, техниктер, экономистер, партия болгаш профес-сил амылчакчылары болуп турар.

Техника-экономика билиглеринин университетин амылчакчы машина ту-дунуң Курган заводунда амылдап турар.

Боттарынын экономиктиг билиг-лери пропагандистер чүткүлдү сай-зырагылжылап турар. Алма-Атага республика курстарына адыл чыс-чыган кижин билиглерин бедирлэ ал-ган. Чижээлээр, «Социалист бу-дүрүлгени хөгжүдүрүлгө экономиктиг иди-беришкенин күштелдирер» деп темага семинар кинээл эки эр-темчиге. Пропагандистер апа машина ту-дунуң заводунда бачыл, тускай эр-темчилер-биле беседа кылган. Ка-заа ССР-нин Министрлер Чөвүлели-нин Даргазынын оралакчылары, Кур-панынын даргазы К. М. Симачов, кады амыл-агыг министри М. Г. Ро-гичев республиканын амыл-агыгын хөгжүдүлгенин перспективаларын дугайы пропагандистер чугаалап берген.

(СЭТА).

Амыг үеде кады амыл-агыг амылчакчыларын мурнуна на-рык болгаш харысалганын сор-уга болза чаа келир чылда эге-лээр беш чыл планынын бири чылынга ийи белектерин болур. Часка чедири колхозтар, совхозтар 1749 тракторун, оон 720-ин 1965 чылдын IV кварталында септээр. Ону чедишкенин күсө-сирде, чыл төнтүзүнде чедири хүнүн-не 18 тракторун септээр негеттенир.

Ам үеде «Барык», «Өк» сов-хозтар, Танды районун «Совет Россия», Каа-Хемини «Тиндее» колхозтары болгаш өскө-даа чам-дык амыл-агыглар септелгенин чеди-шкенин чорутуу турар.

Бүтү техниканы эки шынарыг септээр алдыры чакыч тарагыны кыска хуусаа бери шынарыг чорутарын хандылар. Ындыг тур-буже республикага техника сеп-телгенин байдалы ыкка оожу болгаш куш шынарыг чоруп ту-рар. Ноябрь 20-ге чедири бо чыл-дын IV кварталында республика трактор септелгенин ийити пла-нын чүлө 21,8 хуу, трактор анда-зынары — 35 хуу, септалар — 50 хуу күсөткенин. Мону чүдүр деп бери демелде болбас. Мону чылдааны амыл-агыгларын бо чылдын септелгезе кончү оолап киргенинде. Хары ыкка хей амыл-агыглар ама чедири септе-ле мастерскаларын бери белек-леп албааннар.

Улут-Хемде «Куш-амылдың хосту» колхоз (инженери аш По-пов) мастерскаларын шалазын кылып доостан. Бий-Хемде «Мо-р» колхоз (инженери аш Логин-нов) мастерскаларын ооба-ра-маларын шилдөөн, амыл чы-лыгалаа, оолага системаларын септелгени доостан. Каа-Хемде «Былал туугу» колхозун (инже-нери аш Балабо) мастерскаларын

ажы бери мынчага дээр чыгыт-латтырмаан. «Тээл» совхозун үлүүтүкчүлери амыл-агыгын эвэс чорук-биле мастерскаларын оолага системаларын оонугар, ча-ра төвкенин. Оон катап кылгаш, чаа доостан. Оон ужурунда кан-ды-даа септелге чоруттуулар. Бо чорук үстүнде амыл-агыглар-нын удуртукчуларынын хары-салга чорун айтып турар.

Каа-Хем, Улут-Хем, Барыын-Хемчик райондары септелгезе амылдар механизаторларын чег-чел албай, харын аянаан, шөлөөтөн деп чүл бери чылда-дан туттууну турар чүл бар. Херек кырында байдалы көргө, Барыын-Хемчик, Каа-Хем райо-ндары «Сельхозтехника» салбыр-ларында септелгезе амылдары-биле келген механизаторларга чурттар болгаш чегенин чер-лери тургузуп бериш болуп турар. Улут-Хем, Тес-Хем райондары «Сельхозтехника» салбырлары септелгезе амылдап турар кижилерин тускай оонада, норма-чы-жек чок амылдап турарында хүнде чегени кылырын, чеге ак-маны амылдап ал турарын олар билбес болуп туралар.

Септээр техниканын саны-биле тергелештир, оон шынары дээш контролду күштелдирери оона чугула. Республиканын кады амыл-агыг министрствозунда чоокта чаа чорутуу хандалан илерерин болза, Каа-Хем райо-нун «Октябрь 30 чылды» колхоз-агда септээр ийи тракторун бирээни септээнинын шынары катан септээр чыгам болган. Ол районда «Сельхозтехника» сал-бырнын мастерскаларын сеп-тээр тракторларын шынары ку-зуг, харын бир тракторун катан септээр болган. Ол ыккаш «Ме-жегей» совхозка септээр ийи

тракторун бирээни чедири кыл-дырмаан болган.

Септелге эртеринин тускай тургускан чурттарынын сагыры албай. Ылангы септээр трактор моторун оок хевирлерин амыл-дап тургаш шенээр, тракторун куш-амылдын, кылар-чаар чүл-лери канчаар чарылаарын шы-гал кээр чуртуну күсөдир ал-бай. Трактор септелгенин бөлү-кү септээр органы амылдап ужурул. Бир эвэс септелгенин моторун, тракторун үстүнде не-гелдер дугаар шеней шылаар тускай херексел чок амыл-агыг тракторун капитал септелгенин кылырын шүтүрүп ужурул.

Септелгени дүргөдөрлө, ам хамыктын мурнуна септелге кы-лар мастерскаларын септелгени дүргө доосту, оларга чыгыч, чырык байдаларын тургузар херек. Септелгенин планын РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелин тускай докталы-биле беришкен. Ындыг болганда, амыл-агыг чеди-ри планын күсөдир албай деп чүве билингир. Ындыг турбуже «Сут-Хел» совхозтун кол инженер аш Каков И.К. кварталда 25 тра-ктор септээр деп байдалын планын, чорутуу хемчелер албай тургаш-ла, күсөдир шынарыс бис деп не-гелдеп турар. Оон-биле кыма-да чепшээрешес. «Улут-Хем» сов-хозта «ИТ-34» деп 20 тракторун чорутуу каа септээр деп айты-рыг чедири шийткүүлөр албай.

Ам үеде септелге-биле терге-лештир колхозтарга, совхозтарга дарт ай хуусаалыг трактористер курувунда 500 кижини өөрлөтүр. Республиканын кады амыл-агыг министрствозу ыкка кижини кү-зүлүн чегенин-биле өөрлөтүр чепшээр туралар. Чамык чөдөр бөжө сагыш салбай ту-

рар. Каа-Хем районун кады амыл-агыг эргелде 80 кижини өөрлөтүр турган, мынчага дээр дайдыр-даа организациг хемчел албай, кады чеге кижини өөр-лөтүр бериш тодаргай.

Тракторга кожар чепектерин септелгени ыкка чепес чоруп ту-рар. Чоан-Хемчик районун Ленин аттыг колхозтун Илья салбы-рында кожур чепектеринин сеп-телгени бери эргелдөөн.

ПАРТИЯ ХУРАЛДАРЫНГА ЧҮНҮ ЧУГААЛАШКАНЫЛ

Партия хуралының шынарыл эртерги, ооң шиттирлериниң дэшти, чүнү-даа мурунда, хуралдың айтырларын ой-шаанда тодаргай, амыдыралче чоок кылдыр тургузуп алганымда, аңаа белеткедди баш бурунгаар ыяк кылганымда улуу-биле хамаар-жыр. Бир эвес хуралга тургузуп турар айтыр үениң байдалына таарышпас, ук ажыл-агыйнң амыдыралында чугула чери ээлеп шыдавын турар болза, хурал чаа-гааранчыл байдалга эртер ийикпе, азы ооң шиттирлери дээр партия органдарында, коммунисттериниң-даа, коммунисттер-дай сорулгага утканмаа болур. Бо эртерге, амыдыралчы эвес практикадан шиттирлер уштуруп дээр, СЭКП-ниң Талды райком советте үеде элэн ажылдарын кыл-дып чоруткан.

Райком партия организаци- ный секретарьларының семинара- рынга бо айтырны тургузуп турганы ынчанга таварылга эвес. Хуралдың айтырны шилип алырын, оу кымнар белеткээр, кандыг шиттирлерин үндүрерин, ооң куусалдези дээр кымнар айма- лап, чүнү-чү боттандырып бо- лурун ол семинарларга тодаргай чугаалажып турган. Хуралдың ай- тырларын шилип ап турарын дугайында секретарьларын ара- зынга дуржулга солчуушуну база болгон. «Элегес» советте партия организацизы (секретарь эш Балганов) советте хаан амы- лынң дугайында айтырны коммунисттерин хуралында тур- гускан. Хаан — «Элегес» совет- туң мал ажылдында кол чери ээлеп турар болганда, хаанынң баш санын көвүдээр, оон алыр

оруланы улам-на улгаттырар деп шиттирээр. Партия органи- зацизынң хаан фермазынче чо- руткан толээр кыштаглашкын- га белеткедди хынаа болгаш ха- нан ажаакчылары-биле чугаала- шкан, аңаа зооветеринарлыг өө- релдени доктаамал чорударын чу- румчуткан. Советтерин кол зоо- техниги эш Зверева бо ферма- челе бергеш, ол өөредилгени орга- низаастан турар. Хаан ажаала- рын ой-шаанда септен кылган, иш- тиниң ары-шевери эки.

Оу шыкш, партия бюрзу, ооң кежигүнери комсомол ажылы- нун бир сурулгар, аңаа удур- тулганы элэн экижикте. Комсо- мол организацизынң амыды- нга дугайында өткөтү партбюрога дыйнаан. Комсомолчуларын сов- хозтуң азы-буру ажыл адырла- рынга быжыглаар сорулга-биле

оларның ажыл мергежилн, кан- дыг ажылга онза сонургаадын партбюроңуң кежигүнери өөринип көргөнер. Ам хой комсомолчулар- ын мал ажылга быжыглаан, чамдыктарын тудууже, машина- техника септелгезинче чоруткан. Комсомолчуларын ажылга быжыг- лал чуртталганынче улуг кичээ- гейин утландырган. Чыжээ, оларга чылдың таарымчалыг үелеринде шолээ бээрин, эки чурттаар ба- жырчын үндүрүп, пүткөк тып ба- ырып дээр шыкш дуулашкын көргүзгөн. Ооң ачымында, советте комсомол организацизынң ху- ралын өзүп, амы-херээ экижип олар.

«Коммунизмниң хереди» колхоз- та партия организацизы (секре- тарь эш Аракчаа) партия хура- лары коммунисттерни кижизидер- ниң школаны болзу, ооң шит- тирлери ой-шаанда куусеттинер болзу дээр уугу кичээгейин са- лып турар. Бо организациа боду- нуң хуралдарына «Мал быжыг- лаашкынынң үезинде коммунист- терниң сорулгалары», «Топ сүт- бараан фермазында партияжы- ор- ганизастыг ажыл дугайы» деп ай- тырларын чугаалашкан. Топ сүт- бараан фермазынң амыды- чыларынң ортузунга партияжы- организастыг ажылды экижидер коммунист Николай Колосовскийге дааскан. Малчынар ортузунга бе- седа кылдырып, кыштаглашкын байдалын партия организацизы- га болгаш совет дирекциязынга ой-ойлеп дыйнадып турарын ко- мунистер Оюу Бад, Оюу Лаа- Сүү оларга даандырган.

А. АРАКЧАА.

„Билиг“ ниитилелинң конференциязы

«БИЛИГ» НИИТЕЛЕДИН Чоюн- Хемчик район организацизы 16 эте организациалары болгаш 258 ке- жигүнерин хаара тууду турар. Ооң хуруленинде башкылар, медицина амыдыралчылары, агрономнар, ниже- нер-техниктер амыдыралчылар, эконо- мистер, мурнакчы амыдыралчылар бо- лгаш колхозчулар хой-ниитин кир- жиле-биле политиктиг болгаш эртем билдиглери массаларже илгерилеп турар.

Будуралге баазаны калбартып, амыдыралчыларын быжыглаары күже- нишкенин организациа болгаш тайылбыр-массалыг амыдыралчы- анында чедип адынар. Политмас- салыг болгаш кижизилге амыды- ралчыларын тургузарында «Би- лиг» ниитилелинң бүгү эте органи- зациалары, оон район салбыры ра- йоннуң партия организациаларына биче эвес дуузын көргүзүп турар. Ноябрь 1-де турганы-биле алыр, район күрүнеге тараа, сүт, дук сада- рынын планын куусеткен.

Эртен өткөтүтү үенин дургузула «Билиг» ниитилелинң район органи- зацизынң лекторлары 2540 лек- цияларын номчан. Көдээ ажыл-агый будуралгези кол чери ээлеп турар болганда, бүгү лекцияларын 43 хуу- зу көдээ ажыл-агый теманынча ном- чуттунган.

Лекция пропагандазын, кижизил- ге амыдырал кайда-ла бедик денелге тургузуп, ооң укур-дуузын белин- биле үнелеп турар болур, ында амыдыралче эки будуу турар дээр- эин амыдырал башкап турар.

«Сүт-Хой» советтун директору эш Е. П. Соловьев советтун амыды- ралчыларын мурнуңа лекцияларын үр- гүлүк номчуп турар. Соолгу ийи чылдың дургузула ол 40 ажыл лек- цияларын номчан. Ол-да советтун партком секретары эш Шагалар-оол, политчыларын кибисинин эргелгезин эш Урек, «Билиг» ниити- лелинң эте организацизынң дар- газы эш Лопсан болгаш ниитиледиң өске-даа кежигүнери хой-хей лек- цияларын, илеткелдерин амыды- ралчыларга кылдып бергенер. Ол совет бо чылын районга бир дугаарында бүгү көргүзүлгенин талазы-биле эң дээр черин ээлеп, күрүне-биле үеэ санапкан.

«Большевик» болгаш СЭКП-нин XXII съездин аттыг колхозтарын ууртукчулары база лекция про- панадазынче чогуур кичээгейин са- лып турар.

Болуун хой-ниитин хурулгезин чүгүл харымсалгалыг медресе билеп чорутуу эвес, харын-даа сатып-сет- килин хурулгезин берилип, поли- тиктиг болгаш эртемниң өстөрүн массага тараткып чорутуу лекторлар районда эвээш эвес. Лекция про- панадазын эки киришкен дээр «Билиг» ниитилелинң кежигүнери

Эртен Сикринсоо, Урек олар Моол Арат Республикага барып дыйнап чораттар. Эш Шоркин Герман Де- мократтыг Республикка чоран. Ийи кижиге Енисей уну-биле туристтер аян- чорук кылган.

Уруглар аарын болгаш оларын- биле демисел дугайында эш Т. Арбу- зова лекцияларын дээр ада-илер өөрүп четтирериниң илердеп ту- рар. Эш Арбузова чугула бо чы- лын безин 21 катап чон мурнуңа лекция номчан. Шагда салбырынң наачынынын ораакчызы эш До- гак лекция пропагандазынга база илдепкейлиг кирип турар.

Район организацизынң составы- нын шынар талазы-биле кижизил- гезинде, номчуттунуу турар лек- цияларын тематиказы калбарып, шынары белип турар.

«Билиг» ниитилелинң район органи- зацизынң амыдыралчы чамдык эки- жидилгелер бар-даа болза, четпестер ам-даа хой болуп арттышкан. Бо бү- гүнкү дугайы «Билиг» ниитилелинң үшкү район конференциязынга бир- ден-бирээ чокаа чугаалажып көргөн.

Бо чылын ниитилелин 60 кежи- гүнери чон мурнуңа чыгыс-даа лекция номчуваан, а 30 кежигү- чүгө 3—5 лекция номчааннар. Чон ортузунда амыдыралчылар ууртук- чу эштер Борисов, Дажы-Сегбе, Лоп- сан-Сере, Артемьев оларын бо чы- лың чыгыс-даа лекция номчувааны- биле канчап өтөжип болуру? «Сельхозтехника» салбырын, «Кө- дээ тууду» тууду эргелгезин, ыяш амыдыралчыларын ууртукчуларын эштер Иванова, Ткаченко, Шыркунов олар амыдыралчылар боттары чүгө лекция кылбай туралармы?

Лекция номчулганын чыгыс-аай планнары кылдырмай турар, лектор- ларга оонаалга-даалга берип, оларын материалдар-биле хандылар, оларын амыдыралчылар контролдоо дугайында са- гыш салдырмай турар. Илдепкейлиг лекторларын материал болгаш мо- раль талазы-биле деткир, амыды- ралчылар үлгер-кежиктерин илдепкей- талазы-биле хемчеглер багыт органи- заастантып турар. Эртен конфе- ренцияда тургустунган секциялар кандыг-даа ажыл чорутууна. Интел- лигенциянын күжүн лекция про- панадазынче ам-даа четче хаара тут- пайн турар. Хөмүрдүш разрезинде «Билиг» ниитилелин чыгыс-даа ке- жигүчү чок, ыяш амыдыралчылар, «Сельхозтехника» салбырын, тууду эргелгезин, АТК-да бир-ийи кежи- гүнери бар.

Конференцияга болган шыгыг чуга- алашкынынараан делегаттар боттуп түнүлдөп кылган болгаш анаа үндөмүзүш, ниитилелинң район органи- зацизынң амыдыралчыларын биле экижидеринче утандып шиттирер конференция хурулгези алган.

С. ПАВУ.

Элегесчилер бо чылын техника септелгезинге эртен чылдаазын элэн оозалдып кирген. Чүгө дээрге бо чы- лың дүжүт ажаап алышкыны дык орайтап доозул- ган. Ынчанга септелге амыдыралчы темпирин белидир дээр, механизаторлар демисежил турар. Олар «Сельхоз- техника» Чалаан каттыжышкынын амыдыралчы- нын болгаш алаан-халкыларын кыгыртып бир- үн-биле деткээш, боттарыга тодаргай хурулгезин алыр. Ам септелгени эки шынары болгаш дүрген кы- лыры дээр чарыш советтун мастерскаянда амыды- ралчы механизаторларын ортузунда калбарган.

Сат Икендей советтун эң дээр механизаторларынң бирээш. Ол ам септелгени септелгезинде амыды- ралчы үлгер-кежиктерин өскөргө көргүзүп турар. Оон сеп- теген кезектериниң шынары эки болуп турар. Мурнакчы механизатор үш септелгени септеп дооскаш, дөрткүчүнче эгелеп кирипкен.

Комбайннар септелгезинде Николай Петров бирги оауруда чоруп турар. Ол бодунуң комбайнын кол септелгени доозупкан. Ам аңаа чүгө артык кезектер херек.

ЧУРУКТА: үстүнде — Николай Петров, адаанда — Сат Икендей.

Фото Г. СИРОТИНИИ.

Элегесчилер бо чылын техника септелгезинге эртен чылдаазын элэн оозалдып кирген. Чүгө дээрге бо чы- лың дүжүт ажаап алышкыны дык орайтап доозул- ган. Ынчанга септелге амыдыралчы темпирин белидир дээр, механизаторлар демисежил турар. Олар «Сельхоз- техника» Чалаан каттыжышкынын амыдыралчы- нын болгаш алаан-халкыларын кыгыртып бир- үн-биле деткээш, боттарыга тодаргай хурулгезин алыр. Ам септелгени эки шынары болгаш дүрген кы- лыры дээр чарыш советтун мастерскаянда амыды- ралчы механизаторларын ортузунда калбарган.

Сат Икендей советтун эң дээр механизаторларынң бирээш. Ол ам септелгени септелгезинде амыды- ралчы үлгер-кежиктерин өскөргө көргүзүп турар. Оон сеп- теген кезектериниң шынары эки болуп турар. Мурнакчы механизатор үш септелгени септеп дооскаш, дөрткүчүнче эгелеп кирипкен.

Комбайннар септелгезинде Николай Петров бирги оауруда чоруп турар. Ол бодунуң комбайнын кол септелгени доозупкан. Ам аңаа чүгө артык кезектер херек.

ЧУРУКТА: үстүнде — Николай Петров, адаанда — Сат Икендей.

Фото Г. СИРОТИНИИ.

Коммунист, мастер

КЫЗЫЛ БУЛУН. Оон иштин хурун алың хе- редирин сонганчы караан өтүр чырыдыпкан. Чымылгарынң саны эвээш, чеди кижиге. Кызыл пос-биле шыл каан столдун артында хөөң дег ак халаттыг, бажынын дүгүн ак аржыла-биле шарып алган, ортумак сыйнып, семс арын-шы- райлыг кижиге ханы утандыг чугаала-биле олу- рганынын шунтузунуң кичээгейин хаара тут- кан. «Силерин ботчукалар айаа кылдыр брига- даар коммунисттер күш-ажылдын деп бедик ат- ты эдилгенин бээр үш чыл ажа берген. Ол бедик атты үнелеп, шунтуз чыгызын, чыгызын шунтуз дээр бедик көргүзүлгенин чедип алыр, коллектив кежигүнеринге үлгерилг болуп укурлуг» — деп, ол чугаалаан. Бригадынң кежи- гүнери анаа-да чыгып келбөөнөр. Бо улааа бригадынң кежигүнеринге коммунист, заводтун улуг мастери Федосья Семеновна Петухова, чоок- та чаа болуп эртен Шахунуң төвүлүг мате- риалдары-биле таныштырып, будурун үндүрүп турар продукциянын шынарын экижидерин, оон бот үненин канчап чигедир, кижиге буру- у экономиканы ханы утандыг өөренирин эр- тежок чугулазын чугаалап берген.

Кызылдын хурун ботчукалар аймаан будурун үндүрүп турар коммунисттер күш-ажыл бригадалы чурттагыч чонга амыдыралчы чаагай бу- лочкаларын кылдып турарын мактавас аргажок. Бригадынң амыдыралчы заводтун улуг мастери Ф. С. Петухованың үлүгү кирген. Эң-не баштай Федосья Семеновна, Кызыл хоорайга чаа мурнак-

чы техника-биле дериттинген хурун заводтун тургу- тунар оранчос мурунунда-ла, Октябрьская худум- чузунга эрти хурун быжырап бажында амыды- ралчы кирген. Ам ону ботчукалар төвү-биле дөмөй-ле. Анаа бүгү-ле амыдыралчы кол нуруузуна хол- биле кылдыр турган.

Федосья Семеновна бичим боданып чоруй: «Амгы үеде бистин заводтун механикастаттын- ган. Эң-не өөрчүтүтү чүе — кижилерин ар- га-мергежилниң өскөн болур» — деп өөрүш- күдүт чугаалаар. Шынап-ла заводтун шолбанна- ры ажыгы белеткекчи Александр Овипко, хурун быжырыкчы Анна Нелюбова, тудуп каан далганын чогуур деңизинге үлгөрүшк машина- ны башкарыкчы Устинья Осипова болгаш өскө- лер-даа кайгачык мергежилдиг кижилер бол- ган. Улуг мастер коллективниң бүгү-ле амыды- ралчыга ак сеткилдиг кирип турар. Хой чыл- дар иштинде амыдыралчы хурун, хурун ботчука- ларын технологиян шигээш алыр. Болуун дуржулганын коллектив кежигүнеринге, аныяк- өскөннерге дамчыдып берип келген. Амгы үеде бо будуралгенин мурнакчы мастери болуп су- рагжаан Капитолина Ускова, Елизавета Золотухи- на, Анна Сатты ол өөртөгөн. Коллектив кежигү- неринин ортузунга кижизилдиге амыдыралчы талазы-биле бо чүткүдүгү будурун ишчиния үлү- үгү болуп турар. Болуун ээлдек чачы-биле амыдыралчынын хурунукелин ол чаалап алган.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Малчыннарже сагыш салышкын

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНУ V пленумун док- тандып кууседир дээр, Улуг-Хем районун «Х Улуг хурул» колхозунда бо чылын элэн амыды- ралчы чоруттунган. 45 бажынын септээш, чыгыт үеде малчынарын өлгөр-биле хандырган. Чүгө бо чылын 13 өгү дүрүн кылган.

Колхозтун тууду бригадалынын күжү-биле Оту- Лаш болгаш Кызыл-Чыраа сүт-бараан ферма- ларында дөрт-даа аал ишти чурттаар ийи бажын, Кызыл-Чыраа фермазында кызыл булуң амы- лаада кирген. Оту-Лаш фермазында чунар ба- жым недела сагында амыдыралчыларын културлуг дыйнашкыларын оода болу берген. Анаа кино- лар үнүп, колхозтун аныяктарын болгаш шко- ла коллективинин бот-тыныгы уран чүдү ба- думнерини кижикчилер концерттерин көргү- зүп туралар. Фермаларынң төлдеринде радио- приемихтерин тургускан, дөрт малчын оларын боттары салып алган.

Автолава малчынарга барып, оларын хе- редилгени хандырып турар. Медицина талазы-биле эржежок чугула дуузын малчынарга көргүзүп турар.

Колхозта партия организацизы малчыннар- нын ортузунга социалисттер чарышты калбартып, оон түнделерин үндүрерин, тилекчилерин мактап-шаңналга кириптерин чоруттуккан. Арты- лан дөрт бригадалы арамда чарыштыг. Бирги черин мийиштыг бола мал бригадалы ээлеп турар. Колхоз баштаар черинин болгаш партия органи- зацизынын бригадалар арамга шилчир тур- гун бо бригада ийи удаа ап турар.

Оту-Лаш фермазында политшкола 27 кижиге өөренип турар. Кызыл-Чыраа фермазында зоо- ветеринарлыг өөредилге эгелгезин.

Колхоз баштаар чери малчынарын кул- тура амыдыралчы кичээгейин салышкан, планын оонаалдарын ажык кууседип турар мурнакчыларга немерде төлдерин тыпсып, оларын улам хей-аът кирип турар. Пландан ажык хой хурааны алганы, дүктү киригени дээр хойжу Баян-оол 12 хурааны, 36 рубльди,

Каказан хой дук дээр 288 рубльди, Сендажы 4 хурааны, 185 рубльди, Оту-Лаш фермазын мурнакчы саанчызы Молдурушк хой сүт сагга- нын дээр 31 рубльди немерде төлөвирге алган. Колхоз немерде төлөвирге болгаш шаңнал-макта- лы бо чылын ниитилин-биле 3565 рубльди үн- дүргөн. Бо бүгү хемчеглерин түнелгизде мал- чыннарын илдепкей улам көдүрүп, харым- салганы белип турар.

Мал ажылга эки чүүлдер моон сонгаар хой- биле кылдынар дээринин барымдазы бар. Кол- хоз баштаар чери, партия организацизы баш- карып олуар ажылды ара доктаатпас дээр бүгү хемчеглерин ап турар.

М. БАЛЧЫН-ООЛ, Д. АРАКЧАА.

Соңгулдага белеткел

Улус сударына соңгулдага белеткел үезинде Хову-Аксы амыдыралчы суурга ка- ла-да чораш тындырар, «Декабрь 19-та, воскресенье», РСФСР-нин улус судары- нын шийтекчилерин соңгулдазы» дээр чугаа-ла дыйналыр, соңгулдага сурун бүгү чонун белип кылдыр сагындаар. Бистин чуртувуска база бир чугула кампа- ны — соңгулдазын хову-аксылар улуг политиктиг херек кылдыр көрүп, улус шийтекчилерин соңгулдазынга белет- кенип турар.

Руда эргелгизде политчырыдышкын кабинетинге улус сударына соңгулдага холбашкын хурул болган. Ол хурулга пар- тия эте организациалар секретарьлары, оларын ораакчылары, суур Советиниң куускомунуң кежигүнери болгаш партия, совет активтер киришкен. Соңгулдага белеткел дугайында Хову-Аксы парткомун секретары В. Гладкий информация кыл- ган.

Талды районун улус судуун улус шийтекчилерин соңгулдазын чорудар ийи

3 ЖИИДЕ «ВЛКСМ хооркомунун секретары» деп бижип каан өөредилгени Анатолий ды- ка-ла дүрүн турган. Өөренип тур- ган он дугаар школаны, чыгыс- класскы эш-өөрү, ам амыдырал чаа ченин дугайы оон сеткил-сагышын хайныктырып, ээлгээ келген туу- рун чүрээ улам-на күштүг сон тур- ган.

Шынап-ла амыдыралчы чаа бажы- нын кылдып, ленинни комсомолдун хурулгезин кирип турар аныяк кижиге канчап өөрүшкүдүг болгаш сүрээленип болбас боор.

Хоорком секретары анаа комсомол билидин тыпсып тура:

— Сенээ байыр чедирип тур мен,

С. КОРОДА.

Соңгулдага белеткелдерин чогуур хуу- сааларда бурун кылдып доосар болгаш эң малагы соңгулчуларын даңазыны хы- намчалыг тургузар талазы-биле органи- застыг хемчеглерин алырын суур Совети- ниң куускомундан хурул негээр.

Агитат-массалыг ажылды улам күштө- дүрүп, кызын шак ындаг азыггыт сөстөрүн каш улаа дыйнап келген. Олче улуг кичээгейи салгаа-лаа, оон бажына азы-буру ботталар төртүтүп, оон күш-ажылчы илеп- кейи кошпал, чамдыгы харым «ажыл-херек дээр мыч дык-ла дүрүп турган укур чүд аан бо?» деп түнелгиз кедир турган. Ажылга хамаарылга чок чорук Анатолийге чорутуу-ла тыпсып келген. Херек кырында ол чурум-даа үрөөш, бу- дурлуге макталып, комсомолду даалта берсе, ону кууседип, бербесе — ыгыттайын эртин, эгелекти чоруй өжүр бар чыткан. Ону партия-даа, комсомол-даа организациалары эс- кербей эртирип турган.

О. КОРОДА.

КОМСОМОЛ БОЛГАШ АМЫДЫРАЛ

Тол! — дээр, оон холун дымзы- биле туткан.

Ол хүндө эгелгезин, Анатолий Ту- русин бодун ап чорутуун болгаш амыдыралчы улам күштөдү- рип, № 1 АТА-га өөреникчи сле- сарьлал кирипкен.

Комсомолдун кандыг-даа даалга- зын ол нийг күеде-биле болгаш улуг соруу-биле кууседип, бот-илекейи бедеэн. Кежээки хостуг шактарын шыл амыдырал, кинолап, спортчу оюн-тууда, маргылаа көрүп, амы- дын аныяктарын кежээки школанын тоску каанынга өөренири-биле белеткенип турган.

Бир-ле катап амыдырал турда, оон калы амыдырал турар эки шоткан шиттирлери:

— Ат-алар амыдырал алыскап тур сен бе? Бүгү-ле кижилерин ба- жын кырылаан тур сен бе? — дээр.

Анатолий ботчукалар харылаан: — Сенээ жеже хире херек бол- лур, менээ ол хире херек ийи. Ынчанга ол дугайын хостуг ша- гынды эки боданып көр.

Аныяк комсомолчу бодунун алы- нын кырында шак ындаг азыггыт сөстөрүн каш улаа дыйнап келген. Олче улуг кичээгейи салгаа-лаа, оон бажына азы-буру ботталар төртүтүп, оон күш-ажылчы илеп- кейи кошпал, чамдыгы харым «ажыл-херек дээр мыч дык-ла дүрүп турган укур чүд аан бо?» деп түнелгиз кедир турган. Ажылга хамаарылга чок чорук Анатолийге чорутуу-ла тыпсып келген. Херек кырында ол чурум-даа үрөөш, бу- дурлуге макталып, комсомолду даалта берсе, ону кууседип, бербесе — ыгыттайын эртин, эгелекти чоруй өжүр бар чыткан. Ону партия-даа, комсомол-даа организациалары эс- кербей эртирип турган.

КАТАПТАВАС УЖУРЛУГ

Ынчанга Анатолий иледе-ле ком- сомол организацизында ираан. Маана Анатолийни чүд деп буруула- дыр боор. Анаа шак ындаг «дуузын» комсомол организацизынң секре- тарын турган Павел Горегалд болгаш оон баштааны комитет чедирген бо- байнаан. Олар амыдыралын өөрү- чө чаа-ла кирип, амыдыралын үн- шин чоруту билип, бүгү-ле чүгөге нийг күеде хайныктып чорутуу оолду чорутуу өйүндө деткейирип барган.

Ындыг таварылгалар чүгө Тол-би- ле эвес, өскөскөре база болуудаан. Оон кол чылдагыны чүдө? Ону чүтүн-биле тодаралдып бодуру?

Комсомолдун өткөт-сонгудалыг хурулын кижикчилер органи- зацинын амыдырал багыт деп санаа- нын чыгыс үн-биле деткенир. А оон секретары Павел Горегалды амыдыралчылар дээр комсомол- даа үндүрүп деп шиттирлгезин. Ол чаа сонгудуу сонда амыдыралчы изи- биле сегирип алган, ийи ай хире болганда, балды-биле үеэ шаапкан чүе дег, шимөөн чок-ла барган.

«Комсомолду проектор» амыды- ралчылар. Корум-чурум чорутуу ко- каан. Язы-буру массалыг ажылдар чугула хамаан чок, комсомолчуларын хурула чымыдырып алыр берге- дээр. Оон туржук кежигүн дамы- рын 6—7 айларда төлөвирге келген комсомолчулар бар. Дөрт комсомол- чуларын кежигүнерин үндүргөн. Херек кырында амыдыралчы амыды- ралчы-биле чугаалаарга, комсомол комитети аныяктарын амыдырал- чыны, амыдыралчыны хандалап кир- бээр, оларын ортузунга политикжи- эдилгелгиз амыдыралчы чорутууна, оларын бот-илекейин көдүрүп дет- кизөө, будуралге планнарын куусе- диринче мобилизастап шыдааан.

АМЫДЫРАЛЧЕ ЭГЕ БАЗЫМ

Олурган сандайын артында төгөрүк сөгөмүшкө көрүптерге, карап четпес демексиз, аялгач чери Уугу-Хем, ол уугу демексизде бойдустан болгаш мында хаймыкан амилары чүгү-бүгү, чууун-базым, кеш ичмө хөвир, хөмөздүгү чурттары көстү берген. Ужур чоругуру конч оожум чүгө ышкын кылдыр сагындырар «Анушканын» («Ан-2»-ни ужуукуларын шоталаары) агаара хердине берген чагыннарын адаане көрүптерге, шүдүчүгүн-даа, чогаалчынын-даа ак-кык Уугу-Хем деп бижиң тура-ры хем көстүп чыккан. Оң кыдымыга ол ойноп, балыктап, аялгаштып-даа шаг болган. Шаг шаан-дагы ада-өгөзүндөн эгелээч, амгы ырак-чоок төрөдөзүгө чедир чурттап, аялгаштып турар черинин-даа, хөмүнүн-даа ады атташ. Бичангаш ол чамалыкта чер-чуртун сактып келгенде, «Уруг чынам койчу» деп ырай калыптар.

Муң тос чүгө дөргөн чылаа чырык керт көстүп келгеш, азын-азын да сууун эмген чери Демир-Суг дөбө ол көстүп чыккан. Школа деп сөстү бир дугаарында-ла дымнап, оон экинчи аялгаш, үжүк-бичке караан аялгаштын чери база-ла Демир-Суг. Оон хой кадарып чораша дагырып база-ла оңче үдүмзүрүп алаан ышкын тургулаан.

Шагаан-Арыг хоорай чалтыла берген чыккан. Бизде ортумак школа. 1957 чылда ол классты доошуп, Москванын аш-чөм институтунче өөрениренин пүткөзгөн берген школага өөренип турган чыларын, оон классты кады дооскан өөрүн сактып чораша. Бичангаш чыгыс классты өөрүндөн хөй-дө, оолдар, кыстар ам дээри эртерини чедип алган. Оларын шүтүзүп турары алап, ам кайда аялгаш турарын сактып бизин берге аттарган. Аш-чөм Баган Томскийн медицина институтун дооскаш, Бүрүнч Сагалда аялгаш, чоңун хундуктедип, мактаалыг эмчизи болу берген. Чалан-оол Барнаул-дун көдөз аялгаш-агы институтун дооскаш, агрономун турар. Куш-каш Кечил база-ла Москвага дээри эртем чедип алган. Кечик-оол ам, дөбө ол көстүп чыккан Эйлг-Хемде школа директору, Орусай Байыр-оол Хову-Аксинда школа башчысы.

Республиканын көбү бүдүрүлгө теринини кол инженер Сарыг-оол Донгакович Кызыл-оол чоотка чаа Ак-Довурак хоорайыге, мыла лөбө заводунун аялгаш-биле танымал, оларга арга-сөмө берип, ууза кадар дээш команировкалап бар чыларда, самолёт Уугу-Хем район, нун девискеринин кырынга кесилер, үстүлө бодал, сактышкынар оон бажынык мыңаар кырып чораша.

Эн-не баштай Сарыг-оол Донгаковичини болу-биле өөс, оон холуун ужу-биле танымал мен. Ол 1962 чыл чүгө. Кызылдын лөбө заводунун мурунчы кижилерини дугайында оон бижэн чагааларын редакцияга бо-ла кээп, солуга ууза-аараа үнүп турар. Москва-нын аш-чөм институтунун лөбө-пекария факультетин чедикши-нин дооскаш, С. Д. Кызыл-оол ичкын Кызылдын лөбө заводунун кол инженерине аялгаштып турган. Школачы чыдарында-ла ол «Сылдысчаштын» илдепкей бижикчилерини оодурууга туруп, аш-чөм институтунга өөренип киргеш, шак ол өөрелдегэ черини хана солонунун редакторунун ораалчымы болуп, хөй-ничи даагалары күсөдип келген. Бичангаш институту дооскан соонда, солуга бижикчилэр аялгаш

Очерк

дөстүмөй кирипкен.

Редакциянын даалгазын ёзуаар Кызылдын лөбө заводунга чедер бергеш, институту чаа дооскаштын, аялгаш-ла шоолуур бол-баан, кол инженер, «Шынын» илдепкей бижикчин Сарыг-оол Донгакович Кызыл-оолга бир дугаар-ла ууражып, оон-биле танымал оон чүгө. Мага-боуа күдөр-даа, ууун-даа эр заводга аялгаш-херектин дугайын сугаалап орда, доңчу болгаш бидиңгир болуп, бүдүрүлгөдө байдалды беш салаазым дег билер кижидер деп чүгө оон наден болду. Анык инженер заводтун пехтеринге азы кандыг-даа черинге баарга, мастер-бригадирлер, аялгашчылар анаа маннап келгеш, бир-ле чүгө дугайын оон бо-ла айтырып, арга-сөмө дилей бээрлер болду. Бичангаш инженер эр оларга дуза кадып, канчаар кылмырын айтканын туруптар.

Заводтун пехтеринге бүдүн шак ажыр чоруп келгеш, оон аялгашка кабинетинче бар чорувуста, азын угулгаскай берген херэжөн кижин анаа уткуй маннап келгеш:

— Сарыг-оол Донгакович, чаа репет ёзуаар кылган аялгаш чүгө черге аялгаштып турар берди. Билер көрүп-лей-дир.

Мээң чоругу шагын чедип келген, чоругу дадала болганын кол инженер биле ол аялгаш-ла барып соңуурал көрбөй, оон-биле байырлашкан чоруптун.

— Бистин бо инженерини болу-ну аялгаштын билер-лаа кончур эр, чүвени эки кылды, айтып сургап бээрини билдиргеш, энт-эвелеини кижин көрүп тургаш, Сарыг-оол Донгакович ышкын тускай эртерини болган болузма-лаар кылдыр бодал берди. Ол бистин заводка чаа-чаа, соңуу чүдө-дери кылдыр планан турар кижин-дээн чугааны лөбө заводунун директорунун кабинетинге олурар дымнап мен.

— Манса бир инженер эр келген, база-ла дээри эртерини кижин чүгө. Ол манса бир чыл аялгаш-ла, бо черге тааржып албастыр мен дээш, Сани ажыр хан чамалык болгай. Сарыг-оол Донгакович дээрге бо заводка малап аялгашар дээш келген кижин — деп, анаа олурган паторгө база-ла мыңаар чугаалаан чүгө.

Лөбө-пекария талазы-биле дээри эртерин эр завод директорунун кол даярын кижини, оон бирин дуулаалачы, сүмөчүн аларган. Төрийе-лаа, практика-лаа талазы-биле шымыр билер кижидер дээрин ол дордан көргүзгө берген. Аш-чөм институтунун ийи дугаар курулуштан эгелээш-ле, оон практика-лаа эгелээш. Кызыл-оол баштай Кемерово хоорайнын лөбө комбинатында үш ай практика эрп аялгашкан. Оон база катал өөрдиле. Оон соонда лөбө-пекария талазы-биле Бүгү-эвилдин эртем-иницил институтунун лабораториянык практика эртергеш, хөй-хөй чаа чүүлери практика-лаа, теория-лаа талазы-биле эки бил, бодун улам чөспөгөл алган. Москванын «Кызыл Октябрь», «Большевик» деп фабрикаларынга практика эртерип аялгаш турган, даалгашан чыгы-бүрү лөбө, булочка, даалган чизир кылгаларын шуут-ла холу-биле туруп кыш тургаш өөргөн. Бичангаш практика талазы-биле шымыр билер болу берген.

Кол инженер аялгашканан бээр азын кай айлар өрткөн, заводтун бүдүрүлгө турар продукциянын шымыр ажып, ассортимент калбарган. Заволка аялгашканан бээр бир чыл хире болганда, ол бүдүрүлгө хоорайнын база бир мурунчы коллективин апарган. Аялгаш турар кижилерини күш-ажылга кызымак-кай чоруп улагаткан, коммунист күш-ажыл дээш демисел калбарып, мурунчыларын саны өскөн. Бо бүгү чедикшинерге Сарыг-оол Донгаковичини уугу-хуузу аажок угул болган дээрин коллективке шуут-ла кыска болу берген.

Сарыг-оол Донгакович Кызыл-оолдун организми чорун, аялгаш эки билерин көргөш, 1964 чылдын төңүзүндө оон Тыва АССР-нин лөбө бүдүрүлгө президи кол инженеринге депинди томуйлаан.

Оон ам Кызылдын, Ак-Довурактын, Хову-Аксинин, Чааананын лөбө заводтарыга бо-ла көрүп болур. Продукциянын шымырын экижидер, күш-ажылдык бүдүрүлгүн бидасир, чаа техника-биле чедикшинерин көргүзүп турар делегелерини сугаа калбарган болгаш оларга чоңун соңуургалы аажок угул. Амгы үениң шыларгай чогаалымы, Нобел шаңналыг лауреа-лы Михаил Шолоховтун чогаалыга баран болдурган кезең угул болушкун болуп өрткөн. Совет поэзиянын, прозанын кезеңдерини база организми турар. «Солдаттын ала-ла болгаш өскө-ла совет филмдер киностудиянын экранында үргүлчү үнүп турар. Мартiros Сарык биле Сергей Коковитов аялгаштын дегелгези аялгаштын.

МООЛДОН БЕДИК ТЕМПИЛЕРИ УЛАН-БАТОР. Бо чылын дооступ турары, МАР-нын үшкү беш чыларын дугурунда үлөтүр продукциянын кол хөвирлерини бүдүрүлгөдө угул өздөлдө чедип алдыган. Электрэнергия аялгаш үндүрүлгө ийи катал, көмүр даш тывын 68,6 хуу, дүк кылгаларын бүдүрүлгө 22 катал көмүрү.

ВАРШАВАДА МУЗЕЙ ВАРШАВА. «Павнак» дээр буулган карша бажынык турган черинде музей аялгаштып, Халыг буулган буржуа Польшанын болгаш чурттуу фабриктин эжелен чыларын ол кара бажын польша болгаш орус революционерин, аялгаштын аялгаш аялгашчыларын, болгаш гитлержи эжелечилерге ууру демиселдерин хорутулар болгаш пазжылал өлүрө чер болуп турган. Музейин чында — «Павнактын маалымдарын» таскаш. Хорутуларынгаиын шаажалал олуруп турган черде таскаш салбырамын тургаскан, оон дужула менге ол хип турар.

ВЕНГРИЯДА АКА КОМБИНАТ БУДАПЕШТ. Азот чедикшилерини бүдүрүлгө талазы-биле чурта эл угул комбинат аялгашка кирерини байырлаш Тиссанын эртеринге болгаш Комбинатта 300 чедикшилер чедикшилер бүдүрүлгөдө, Комбинатты тударын Совет Эмле-

— Он бир чыл бурунгаар Кызылда даалган комбинатынын тудуун эгелээш. Оон тудуунче эвээш үчүнчөгө салып, оон ара катал ужурунда ол мыңага дээр туттумай келген. Амгы уеде оон тудуу катал эгелээш. Кемерово хоорайнын төвөлди институту ол комбинаттын чамалы эртеринге калган технологтуг херекселерин эле кыштып турар. Чижээ, даалган лампаларын механизастаттын лампаларын дуузы-биле чорудар кылдыр кылган турган. Ол эрги машинамы солааш, алаарын дуузы-биле урудуруп лампалар кылдыр кылдыр. Сортуг даалганын республикага дашкаар-ла кирип сөөртүрүп болбойт. Чүгө дие бистин республика тарва-биле байлак, кызыл-тас даалганын шымыр база тергеш эки, Кызыл-тас дээр-дээш, ол-ла комбинатка кургакш, районнак болгаш өскө-лаа черлерге чорудар. Көдө черлерде лөбө бижырамы амдаа эрги хөвөрдүр. Перспективтин планда көрүнгөн ёзуаар Бай-Хаакка, Самагалдайга, Тоора-Хемге, Тураган, Шагаан-Арыгга лөбө бижырамы заводтарын тудар. Ак-Довурак хоорайга ийи катл лөбө заводун тудар. Алаа анзы-бүрү булочка аймаа, чигир-бооаны бүдүрү, ассортимент ыракта калбарар.

Уагусту эрелеп башкаарынга, планнашкыны сайыраңгай-жыларынга инженер кижини кайы хире угул роудат, кол күш болуп СЭКП ТК-нын сентябрь Пленуму оонаал айткан болгай. Ол чорук бүдүрүлгөдө инженер кижини күш-ажылче, чаа чогаалчы чедикшинерге уламна сорук кирип, угул күштү немел берген, харымсалган каш дапкыр күштелдирген дээрин инженер Сарыг-оол Донгакович мык билер.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ЧУГУЛА АЙТЫРЫГЛАРЫН БИРЭЗЗИ

Анык коммунист-биле аялгаш чамалык чедикшинер тура-лаа, оон хөдөгезинде угул четтерини бары Кызыл-Мажалык АТА-ла партбюро секретари эл Лебеванын илде-линен болгаш аялгаш хынаан кижилерини савалынан илөөрөн. Илангы анык коммунисттерин тускай хуралдарын болгаш кезеңдерин эртербөөр, оларын ортуузу-га мурунчы дуржуганы непереттөө, кезеңи аялгаштын анык-тар школарын болгаш политич-тин чырылгышкыч, калбаа-биле хаара туттумай, партияга даал-галары оларга бербей, оон күсөд-дээш хынап көрбөй, оларын кул-туруп дымташтылаачы сагыш сал-бай келген. Оон түнелдиге авто-бустар шимчөөрүнүн графич сагыштыгый баар, аялгашчын аялгаш оонаал келер таварыгдар ууза-лаара туруп келген.

Ичангаш Ак-Довурактын «Тыва лаг-дугу» түтүг эрелдинин партко-му Кызыл-Мажалык АТА-ла партбю-рон анык коммунист-биле аялгаш-канын дугайы чугаалашкан, аялгаш партия Топ Комитетини сен-тариле Пленумун шимчөөрүнине колбаштыр үнелээш-биле эле тург-зарын айткан.

Н. САРЫГ-ООЛ.

Ак-Довурак хоорай.

ЧУНУ ЧЕТПЕС ДЕП САНААНЫЛ?

Бүгү-ле байдалар чангыс аай тур-да-ла, аялгаштын күсөдөзүнүн ийи аягы болган чылаалары чоңу-чудат! Ону чүгүн-биле тайылбырлап болуру? Ол айтырыглар партия активини хуралдын кижикчилерини кичээлдерини төвөгү турган болгаш илдегич-лаа, санка берген-нөр-лаа бирден бирчө чодалар-зып, илереттнген четпестерин чал-галарын оруктары айтып турганнар. Шыван-ла, «Тыва лаг-дугу» комбинаттын бүгү-ле көргүзүлгө, чижээ, нини продукция бүдүрүлгө 114,6 хуу, бараан саарылгазы—115, күш-ажылдын бүдүрүлгө чыл планынга ууру 107,1, сортуг лаг-дугу 106,1, электрэнергия аялгаш үдүрүшкүнү 110 хуу болуп турга, «Тыва лаг-дугу» түтүг эрелдинин 9 айларын планын чангыс-лаа өргү-гүтүт талазы-биле мыкта күсөткөн-мөйи болган. Оон түнелдиге карыл-газы 30 муң рубль четкен.

Ажылдын түнелди болгаш көргү-зүү — мыза партия-организмачы ажылдын төвөгүлгө, кижилер-биле ажылды шын тургасканын, ийи-ничи организмачыларын бүдүрүлгө, планынын күсөдөзүнө дээштин ролуулан кол хамарыгдар дээр билдиргеш. Ичангаш бо талазы-биле «Тыва лаг-дугу» түтүг эрелдине партия организмачы болу-ну аялгаш СЭКП ТК-нын сен-тариле Пленумун шимчөөрүнине дүшүрүп эле тургасканын, партия-жи ажылды бүтүрүлгө планын күс-сөдөзүнө четпес угулгашын, күш-ажылды бүдүрүлгөдө бидиргеш-че, продукциянын бот-үнөзүн чиге-лдеринге хамарышкан ажылды чор-уттай келген.

Топ Комитеттин сентябрь Плену-мун ажылдын түнелдигин бол-гаш партия организмачыларын оо-

Ушкун арын

ДАШТЫКЫДА

Социализм чурттарында

ЧЕХОСЛОВАК-СОВЕТ НАЙЫРАЛДЫН АЙЫ

ПРАГА. Чехословакиянын муң-мун аялгаш чоннары чехословак-совет найыралдын чапчыл болган айынын анзы-бүрү хөмөдөзүнө киржил турар. Хуралдар болгаш найыралдын кезеңдерини чер болганда үргүлчүлө турар. ССРЭ-нин экономикага болгаш культура тургузушкунуну талазы-биле чедикшинерин көргүзүп турар делегелерини сугаа калбарган болгаш оларга чоңун соңуургалы аажок угул. Амгы үениң шыларгай чогаалымы, Нобел шаңналыг лауреа-лы Михаил Шолоховтун чогаалыга баран болдурган кезең угул болушкун болуп өрткөн. Совет поэзиянын, прозанын кезеңдерини база организми турар. «Солдаттын ала-ла болгаш өскө-ла совет филмдер киностудиянын экранында үргүлчү үнүп турар. Мартiros Сарык биле Сергей Коковитов аялгаштын дегелгези аялгаштын.

МООЛДОН БЕДИК ТЕМПИЛЕРИ УЛАН-БАТОР. Бо чылын дооступ турары, МАР-нын үшкү беш чыларын дугурунда үлөтүр продукциянын кол хөвирлерини бүдүрүлгөдө угул өздөлдө чедип алдыган. Электрэнергия аялгаш үндүрүлгө ийи катал, көмүр даш тывын 68,6 хуу, дүк кылгаларын бүдүрүлгө 22 катал көмүрү.

ВАРШАВАДА МУЗЕЙ ВАРШАВА. «Павнак» дээр буулган карша бажынык турган черинде музей аялгаштып, Халыг буулган буржуа Польшанын болгаш чурттуу фабриктин эжелен чыларын ол кара бажын польша болгаш орус революционерин, аялгаштын аялгаш аялгашчыларын, болгаш гитлержи эжелечилерге ууру демиселдерин хорутулар болгаш пазжылал өлүрө чер болуп турган. Музейин чында — «Павнактын маалымдарын» таскаш. Хорутуларынгаиын шаажалал олуруп турган черде таскаш салбырамын тургаскан, оон дужула менге ол хип турар.

ВЕНГРИЯДА АКА КОМБИНАТ БУДАПЕШТ. Азот чедикшилерини бүдүрүлгө талазы-биле чурта эл угул комбинат аялгашка кирерини байырлаш Тиссанын эртеринге болгаш Комбинатта 300 чедикшилер чедикшилер бүдүрүлгөдө, Комбинатты тударын Совет Эмле-

— Он бир чыл бурунгаар Кызылда даалган комбинатынын тудуун эгелээш. Оон тудуунче эвээш үчүнчөгө салып, оон ара катал ужурунда ол мыңага дээр туттумай келген. Амгы уеде оон тудуу катал эгелээш. Кемерово хоорайнын төвөлди институту ол комбинаттын чамалы эртеринге калган технологтуг херекселерин эле кыштып турар. Чижээ, даалган лампаларын механизастаттын лампаларын дуузы-биле чорудар кылдыр кылган турган. Ол эрги машинамы солааш, алаарын дуузы-биле урудуруп лампалар кылдыр кылдыр. Сортуг даалганын республикага дашкаар-ла кирип сөөртүрүп болбойт. Чүгө дие бистин республика тарва-биле байлак, кызыл-тас даалганын шымыр база тергеш эки, Кызыл-тас дээр-дээш, ол-ла комбинатка кургакш, районнак болгаш өскө-лаа черлерге чорудар. Көдө черлерде лөбө бижырамы амдаа эрги хөвөрдүр. Перспективтин планда көрүнгөн ёзуаар Бай-Хаакка, Самагалдайга, Тоора-Хемге, Тураган, Шагаан-Арыгга лөбө бижырамы заводтарын тудар. Ак-Довурак хоорайга ийи катл лөбө заводун тудар. Алаа анзы-бүрү булочка аймаа, чигир-бооаны бүдүрү, ассортимент ыракта калбарар.

КНО-нун Кол Ассамблеязынын XX сессиясында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ноябрь 29-та болган пленарный хуралыга КНО-нун Кол Ассамблеясы чөспөгөлдерини дүжүрү талазы-биле бүгү-делегей конференцияны 1967 чылдан орай эвээш чыларын талазы-биле эржежок калбаа-биле төвөгүлгө бөлөккө көчүр-лөп тургузар, соруга-биле эржежок чугула сүмөсжилдерини бүгү чурттары берип турарында резолюция оон ийи сүмөлүп турар.

Резолюция 112 бадылаалы-биле хуууш алдыган. Чангыс Франция бадылаарында даадалаалып.

Резолюция чангыс үн-биле хуууш алдыган байыр чедирбешаан, КНО-нун чингине секретары У. Таннин демелгезин бола, Ассамблея бо шипитирини ужу-дуузын чүгө дие, чөспөгөлдерини дүжүрү талазы-биле конференцияга делегетини бүгү чурттары кир-жир аргазын хамкытын мурунда ол шипитирини берип турарында болур. Чөспөгөлдерини дүжүрүнүн чедикшинин оларын салымшкындан хамааржып турар бүгү чурттары чугаалышкынырга кириштерин КНО болууну кол соругазы кылдыр көрүп келген болгаш көрүп-лаа турар деп, ол чугаалаан.

ХОСТАЛГАНЫН НАЦИОНАЛ ФРОНТУЗУНУН НЕГЕДЕЛЕРИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Муруну Вьет-намде 40 муң америк солдаттарын немей чорудар дугайында Каттиш-кай Штаттарын чааанын шипитирин биле колбаштыр Муруну Вьетнамын Хосталгазынын национал фронтузун даштыкы күрүлгө-биле харыл-аалар тудар комиссизини меде-лелин Муруну Вьетнамын «Хостал-га» деп информс агентилеи парлап үндүрүп.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Вьетнам информс агентилеини чамчытканы ол медегелге америк дайынчырактарын планнарыга кычгыс удууламышкыны илгерей-леп турар.

Чоннун эрге-ажыктарынын камгалакчызы

Коммунисттик партия болгаш Совет эрге-чагырга Совет кутурунун хоойлу-дурмуун боттандырар база быжылдаар, хамаатыларынын эргезиге хадап, хажыдышыкынаар кылдыр чорутар-биле элпеш чок демиселди чорутарыгче доктаамал кичээнгейни утандырып, хоойлу-дурмууну күүселикчиги органнынын харысалгалыгын белиди турар. Совет күрүнеин социалисттик хоойлу-дурмуунун сагып боттандырар демиселге кал чорун элпеш турар күрүне органы болза, шикчилге эргези кууседип турар совет суд болур.

Совет улус судтарынын чайгыш чок кол согулгазы — социалисттик өнүккөн камгалакчызы биле бергелештир хамаатыларынын амы-бодун база эт-хоренгизин, эргелерин хоойлу-дурмуу эаугаар шынгы

камгалакчы болур. Күрүнеин өнүккөн эргезигин сагып, оорлаар кем-херек үүлгелерин-биле совет суд органны шынгы демиселди чорутуп турар. Хамаатыларынын хуу-аууда эт-хоренгизин кым-даа дээп болбас, хоойлу эаугаар кагазгалаттыган хоренгиз болур. Хамаатыларынын эт-хоренгизин камгалакчы күш-тедирер дугайында СССР-нин Дээди Советинин Президиуму 1947 чылдын июнь 4-те Чарлык үндүргөн. РСФСР-нин амыг чал кеземче дүртүм хамаатыларынын бодунга болгаш кадымыга хара чедирин хадаар, оларын хууууда эт-хоренгизин оорлап, кем-херек үүлгелер кижилерге шынгы кеземче көргүзгөн айтып турар. Бижилерин коммунисттик меле-редил бөдөөн-биле кем-херек үүлгелер чорук бистин чүртүвүстө кылдырып турар. Ынталаа-даа кем-херек

үүлгелер чорук бүрүнү-биле уау-таттырмаан. Өлүрүчү херек үүлгелер, хамаатыларга аар кемдешчин чедиргени, оларын хууууда эт-хоренгизин оорлааны дээп РСФСР-нин кеземче дүртүм-биле дээп кем-херек-биле шикитирген болгаш үзүм хуууада эргезин казыттырып шикитирген кижилерин айтыр ужурулуг.

Хамаатыларынын хууууда эт-хоренгизин, оларын ак сеткилдиг күш-ажылынын түннелинде тургустунар. Ындыг болганда, оларын ажыл-даар эргезин камгалакчы совет суд кичээнгейни сагып келген. Бистин республиканын суд органны, оларын улус шикиткечилер күрүне өнүккөн болгаш хамаатыларынын хуууада эт-хоренгизин камгалаар талазы-биле ажылдарын чорутуп турар. Ажылдан шыг эвес үндүктөгү дугайында хамаатыларынын бил-

диришкенини 1964 чылдын сөөлү айларында болгаш бо чылдын Тыва АССР-нин суд органнына кирген. Устунде айтыккан үенин дугуаууда суд органнына хамаатыларынын кирген негеделеринин 60 хире хуу-зау шикитиреттин. Оларын ажылдап турганын дээп 2737 рубль алаан организация болгаш ажыл-агый черлеринде төдөттирген болгаш шыг эвес черге ажылдан үндүктөгүнери ажылыгга катал кирген.

Хоойлу-дурмуу үрээр, хамаатыларынын дүрүм эаугаар эргелерин хажы-дар чоруктарын бөдүрбазын партианын XX съездинин доктаалы албан организация, ажыл-агый черлеринде, суд органнынын шынгы негеп турар. Ындыг түрүжө, чамдык организацияларын ууру-

тукчулары хоойлу-дурмуу каржы-зы-биле хажышып, хамаатыларын хоойлу эаугаар эргелерин тоомчага албас чоруктар эвеш эвес. Чижээ, «Тыва туулуг» трестинин бүдүрүлгө комбинатынын экономикагын ажылдап турган Жилевский каныг-даа чылааган чокка ол комбинаттын начальниг Емельянов ажылдап турган. Жилевский бодунун негеделерин Кызыл хоорайнын улус судунга кийерге, ону ажылга дедир күлөп алып дугайында үндүргөн шикитирин комбинаттын уурутукчулары күтүскөйин турган, а хомула-ээзи үр-ле иштинде» ажылдап келген. Жилевскийни ажылдап турган үзүннү ажыл төдөвири 250 рубль судтук шикитирин эаугаар Емельяновтен төдөттирген. Бо ыш-каш чоруктар Кызыл-Мажалык АТБ-да, «Сельхозтехника» Чааана

каттыжышыкынын АТБ-ында болгаш өске-даа албан черлеринге тургулаан.

Республиканын улус судтарынын ажыл-чорудулгаында улуг четпестерин демелгээр ужурулуг. Ажылчы чоннун негеделер хомуладарын өй-шаанда шикитирлөөс чоруктар ам-лаа бар. Монгуш Чаш-оолдун Барыш-Хемчик районунун ыш ажыл-агый черинде бажын өртөө негези хомулаын ийг чыл чыгам, Алексей Биче-оолдун «Барлык» совхозтун дирекциясы-биле аразында күш-ажыл маргылааынын дугайында негеделер Барыш-Хемчик районун улус суду чыл ажыг үенин иштинде карбейн турган. Мыныгы байдал суд органнынын ажыгыг чон-биле хажылаанын кошканып, соңгукчуларын чайгыларын боттандырыгча шаптык болуп турар.

ССРЭ-нин Дээди Судунун он чыл болган оюнун байырлаа хууууага чүве чугалааган. М. И. Калинин: «Шикиткеч бети дээр-ле коммунисттик университеттин кемээли хире билдиги, чоннун илгезин ажыл-хара-биле бузуредир, политиктиг болгаш хай-иничиги, дуржугалыг, кижилерин ылгаралып билди болгаш культурлуг кижилер болуп тургусту-даан. Коммунисттик партияны бодгаш Совет күрүнеин шикиткечиги уурутукчулукун бо сазин шикиткечиги бүртүз кажан-даа утпас ужурулуг.

«РСФСР-нин районнар (хоорай-лар) улус судтарынын улус шикиткечилеринин соңгулаанын 1965 чылдын декабрь 19-та чорудар дугайында» РСФСР-нин Дээди Советинин Президиуму Чарлык күлөп алган. Бо соңгулда суд органнынын улус шикиткечилер беш чыл иштинде чорутуп белген ажылынын талазы-биле соңгукчулар мурнунга өткөттарын кылдып, ажыл-чорудулаанында четпестер дугайында соңгукчуларын шүтүмүлдери кичээнгейге алмыр түтүлгө.

С. ШАЛЧИМА,
Тыва АССР-нин Дээди судунун нежигчү.

Сөөлгү почта-биле

Томунун аңчыларынын өлүгүн аң-ялуу Тоора-Хемчик өлүк-тыгаш ажыл-агый черининг синад-тарынча бо хүннерде үзүн чонка кирип турар. Ол өлүктү Иркутининин өлүк-тыгаш белектиг техникумундан практикка эрттир-ип негеп мыстар Оля Багдеева, Светлана Олан-Нерти болгаш өске-даа амыччынар синад эрге-лекчи В. Шелуповтун башталгазы-биле хүлээп ап, сорттап турарлар.

ЧУРУНТА: (сологай таладан оң талам) Оля Багдеева биле Светлана Олан-Нерти диңк икештерин шынар — талазы-биле сорттап ыг-гап турары.

Фото М. Сүге-Маадырны.

Тайгадан

ээп келгенде...

Улут-Хем районунун ажыл-агыйлар-ында өлүк тыгашык 235 аңчы айтканып үген. Оларын хой кезин баштайгы үнүшүкүлде олза-омик-тыг элпеш. Олар бо чылдын дөрткү кварталында 22 муң диңк кезин дуузаар планнуг тургаш, 36 муңну дуузааган. Оон аңгыда 173 диңк, 58 киш, 33 бөрү, 17 дүрбак-тыг, 77 күзүн кештери дуузааттыган. Өлүк хүлээп алып пункттар 13100 рубль планнуг тургаш, 27780 рубльге күтүскөн. Олза-омик хууууа-даа, анык-даа аңчыларын ойбайн турар. Анык аңчылар Седип-оол Комбу 427 диңк, 3 киш, 1 дүрбактыгы, Тумат Аракчаа 367, Байыр-оол Сун-дуй, Кыргыс Сендэжы олар 300-300, а «Күш-ажылдыг хостуу» колхозтун агроному Петр Сагажов «База 300» диңкни өлүктөргөн. А Көк-Чыраа суурунун хоочун амыкы, чеден ийи харыг Кыргыс Шынгы аңчыры сезо-нууга хой улаа кирип келген. Бо дунун чарган кезинин ол черле күт-сетпей тайгадан элп кээп көрбөз. Бо чылдын база хоочун аңчы назы-ханы дүгүл берген-даа болза, 240 диңк, 3 киш олчалыг элп келген.

В. ТРОФИМОВ.

Дуржулгалыг аңчыларга чүге бүзүрөөзүн

«Найрал» совхозтун аңчылары бо аңчылар сезонунда чедикшилар аңчал турар. Х. Сундуй 727, Х. Очур 545, О. Дестук 375, К. Чамбал 450, К. Каауут 280, С. Шаптар 450 диңк-ни белеткел конторазыга дуузааган. Олар амыг үеде ийги аңнаашкынче үнүккөнер.

Бо ажыл-агыйда каш чыл улаш-тыр аңчыры сезонунда илгелдей кирип келген дуржулгалыг аңчылар бар. Ынталаа-даа районун аңчыры организацианын уурутукчу эш О. Попов чалык үнедиг аңчыры болгаш өткө херекдээр аңчыларын керээни олзага берээ. Ырак тайгаларже баар аңчыларын ок-чөмөк, аш-чөм аймаа-биле ханды-дар талазы-биле каныг-даа кем-чөт алаан болгаш совхозка ис ба-аып хээп көрбөз. Амыг үеде совхоз-тун хей-хей дуржулгалыг аңчылары бөртлөр болгаш дилгилер өдүрер боол-лар, капка, хараанар-биле хандыра-рын негеп турар. Бо бүгү аңчылар-дарын дары шикитирээр чүтүлгө.

Н. МАТПАА.

Самолетка болгаш пароходка олурганда, баш дескнери, кустурар, хөөн ылгалыр чоруктан адырып ап болур бе?

Чамдык таварылгада аэрон деп эмик дуузын биле мынг байдал-ды адырып болур. Ол эм кифо-фориксийн гиосамин болгаш скололаминден тургустунар. Само-летка азы пароходка олурарынын

Тыва да дин хөй

Үргүлчүлөп-ле турар

Барып, кээп тургаш аңчаан, азы баштайгы келген аңчыларын олза-тыгашык элпек болган. Ке-рээ чарган элээн хой аңчылар аң-өлүк белектеринин оналдаанын ийи-үш катал аңчы күтүскөн.

Төп скалтын өлүк хүлээп алы-чызы чак чок ажылдап турар, чү-ге диге, «чымчак алынык» кирип турары көвүдээ. Муң-муң диңк, киш, ас, күзүн, дилги кештери дээп чүч чок дээр! «Чоо-орук» колхозтун хоочун аңчызы Б. Комбу 260 диңкни ду-жааган. Оон өлүгүн диңктеринин кештери эки шынарлыг болган. «Коммунизмче орук» колхозтун механизатору Седен Демирээ элчегил шөлөөзүнүн үзүндө диңкнээш, 415 диңк кезин белет-

кел черинге дуузааган. Ол кол-хозтун диңкчилери Н. Каааа—271, Бар-оол—333, Ишкин Арак-чаа—375, К. Идан—403, Даваа—300 диңк олчалыг болган.

Район диңк белеткелчиги чыл планын 182 хуу күтүскөн.

С. МААДЫ.

ТААРЫМЧАЛЫГ БАЙДААДЫ ТУРГУССА

Чөөн-Хемчик районунун белет-кел конторазы бо чылдын аңчыры сезонунга баш удуу белеткелди кылдып, планын эки шынарлыг өлүк-биле долдуурап дугайында калбак таныдылганы эки чорут-са-даа, аңчыларын ок-чөмөк, илгел-хөп, аш-чөм, оран-бажыг-биле хандырылганын эвеш кичээнгей салган, Чааана хоорай-

дан аңчал үнгөн 50 ажыг диңк-чин чамдыкы бо чылдааган-биле ара элп чаргап ужура таварыш-кан. Ырак тайгаларда аңчыларже белеткел конторазынын өлүк хү-дээп алып агенттерин чорутпаан. Аңчылар Х. Баууу, О. Докпак, Ш. Чимит-Доржу, М. Котгар-оол, В. Очур-оол, О. Доруг-оол олар

огу төгөш, өлүгүн өлүк тайга-да шыгжап кааш, элп чалып кел-ген. Ол ышкыш, аңчыларын Ка-ра-Чааанада, Бурганын баары-да бажыныларын кыры ойлуу дүшкөн, киж хонар арга чок.

Бо бүгү четпестерин чок кыл-мэ дээп дарыг хемчег алмыр чүтүлгө.

Х. ДОРЖУ.

ЧАА ЧҮҮЛДЕР. БОЛУУШКУННАР

Сибирь—аңөлүктүн фабрикасы

Киш болгаш кундуз, пещер болгаш диңк нежиги—Сибириниң аң-өлүктүг черлерининг чачыл бол-ган продуциясы-дыр. Аңчыры эртемниглеринин болгаш зоологтарынн күнөнишкениннин ачы-лында, эртен чүс чылдарда ууруткатынган диңг амытаннарнын салгалдары ам катал тургустун-ган. Киш база катал өзүп эгелзген. Сибирь кун-дузунун ат-суураа база-ла алгыг берген.

Ам ону Сибириниң мурнуу чүгүнге Енисейниң хей-хей адырларынга көрүп болур. 1927 чылда Туруханск районунга салып үндүргөн, а оон соонда өске-даа черлерге өстүргөн ондатра мы-

рынай санап четпес мылдыр көвүдөй берген. Америк норка база-ла найгамчыч дүргөн өзүп турар. Сибириниң хей-хей районнарында соңгу чүк-түз изининин, сыныннын болгаш эликтиң саны көвүдээ.

Сөөлгү он чылдарын сан-туңун эаугаар алыр-га, чуртта тып турар аң-өлүктүг бөжөн ажыг хуууун Сибирь берип турар. Оон иштинден үштүң ийизи Енисейниң болгаш Ленаның довисээрле-ринге хамаарып, Ништиң адынын бөжин моон өлүрүп ап турар.

(ПЧА).

Далайда чырыткы

Он балдыг күштүг чалыг Охотск далайда дөрт хокукта уламчылап келген. Балыкчы суд-ишар эрикче элпек болгаш ына-ишарыг черге тургулап алганар. Чүгө сахалин сейнер «Омар» чорувушан турган. Далаашыг эми дуузын хергелеп турган аарыг кижини ол Нагаеваже апар чыт-каны ол. Хептер-не улуг чалыг аразында кылайын каап тур-ган чалымышты олар көрүп каан-

нар. Ол дээрже хып турар чырыт-кы болган.

Ол чырыткы айыылдыг медээ-ни берипкен. Сейнерниң капитаны Горшков ол баржаны кожа сөөр-түп алып дээш, судионун утла-нышыкын өскөрткөн. Ынталаа-даа ону ынааар кылдыр алу-мас болган. «Омар» ак чыт-ла болу берген. Чалыгдар баржага чокшутулмас болган. Ынталаага сейнерниң капитаны радио-биле

«Багудин» болгаш «Атлас» деп сөөртүкү баржаларын медээле-кен. «Омар» ук баржанын тоогу-ла туруп турган. Каян аңаа кам-галакчылар чедип келгиле, боду-нун дайынчы хүлээлгенин күтсө-дип, чүгө он соонда ам боду-нун оруунче уламчылап чорупкан.

(Парлаагыч чаа чүүлдер агенттаел).

АЭРОН

мурнууда 30—60 минута бурун-га бир борбак амин ижил алыр. Бир эвес орукка чорутуу үр болу-мал болза, 4 шак болгаш-ла ба-за бир амин ижер.

Эмин баш бурунгаар ишлей-барган таварылгада чүкү канчаа-

ры? Баш дескнеринин, куску-келеринин баштайгы демдери билдине берзе, ханы улаа ийи эми ижер. Ужун үнүптеринин мур-нуда бир стакан кофе ижи ал-мыр сүмөлөп турар. Чүгө дээрже кофеини составында бар кофеин

аэронун хөдөлүшкенин улгатыр-бар болгаш кижиниң байдалын аңкидер.

Баш дескнери-биле холбаш-кан өске аарыларга аэрон база дуузаар. Ындыг таварылгада кол аарыгы эмиэр дээш эмчинин сү-мелз эмиери-биле кады аэронун бир хүнде 3 катал ижер.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Арга-арыг—чоннун байлаа

АЖЫЛ-ИЖИНГЕ ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ

Эгээрткисе байлаа — арга-арыгын камгалакчылары буауу бүрүзүн кичээнгей хажылаап, ногаан байлактыг ургедикчилери-биле шынгы демиселешпаан, чоннук мурнууга боттарынын хү-дээлгезин ак сеткилдиг күтүскөн тургустунар хой. Оларын бирээзи Л. А. Казанцев чаа-ла үжөн хаа чедип чорутуу анык эр. Шагаан-Арыг ыш ажыл-агый черинин Иштин-Хем участогунун дескиг болуп, чыгыс черге алды чыл ажылдап турар. Оон харылап турар дескнери Хууледен Сай-дыг-Хем чедип дегем дескнер-

лиг байлаа чер. Алды чыл иштин-де ол хире улуг дескнерге чыг-гыс-даа өрт болбаан.

Леонид Алексеевич арга-ыш камгалакчыны эки-тура ийиле-линиң организациын тургустан. Оон кештигери 65 киж чедип өскөн. Иштин-Хем сес чыл школа-зын 43 өреникчизи мыда кир-жип турар.

Хууле, Шыңалыг хемнеринин белдиринге 10 га черде 1960 чы-ла тараан мыт ыштар каныг-даа айымла таварлашпай, бедип өскөн.

Казанцев чүгө дескнерге ажы-лы-биле шыгарааламайн турар. 10 тонна сизем белеткел планын 14.6 тоннага күтүскөн, 42 кг дит үзүренин чыгган.

Шагаан-Арыг ыш ажыл-агый черинин дирекциязы ону өртөктүг шаңналар-биле хой удаа шаңнал келген болгаш өртөктүг чылын Казанцевти Тыва АССР-ниң ыш ажыл-агый болгаш арга-арыг кам-галакчыны эргелиг база об-ла-профчүвүлеси Хуудул бажы-биле шаңнаан.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Улут-Хем район.

Концерт

Өвүр районунун ажылчы чоннар депутаттарынын район Советинин куусекчи комитетинин культура кил-лизинин организациясына бөлүк бот-тыгынгыр артистери «Торгалыг» салтоога аалдып чөдө берген. Ак-Чыраа, Улут-Сарыг-Хөл, Биче-Сарыг-Хөл сүт-бараан фермаларына, Чаа-Стур, Торгалыг сууларга солун кон-церттерин көргөскөн. Эн ылазыга ыраажылар Монгуш Биче-оол, На-ля Куулар, Түлүш Аунан-Бара олар-дын кууседилерин көрүктүгү чы-лы-биле утгаан. Ам концертчилер «Кызыл туу», «Коммунизмче орук» колхозтарже чорупкан.

М. АРТАА.

Поэзия кезээзи

Тыва поэзияга тураскааткан кезээ Шагаан-Арыг № 2 ортумак школа-зынга чоктаа чаа болуп өрткөн. Ук кезээни школанын тыва дил башка-лары Л. Дамба, Т. Силинмаанын удурутулгазы-биле үстүкү класстар-нын өөреникчилери организацияст арт-тиргенер.

Тыва поэзиянын хөгжүлдесинин дугайында илгелдин соонда, шко-лачы Натпиг-оол Кара-оол, Хайыра-кан сес чыл школазындан келген Монгуш Мерген-Херел боттарынын дулуктерин юмчааннар. Өөреникчи-лерин дулуктерин чырыткан «Аны-к үн» деп хана солун ол кезээ база үнгөн. Школачы авторлар номнар-биле шаңнаатканнар.

ЧАА САДЫГ, ЧАА ЭМНЕЛГЕ ПУНКТУЗУ

Эрзин районунун «Чоо орук» көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилеринин кол кичээнгей ийининин малын менди-чалайг кыш ажырыгче улаанган. Артель баштаар черинин даргазы Степан Соднамович Комбуноу бистик корреспондентис-биле беседазыга чугалааны болза:

— Бистик дөрт хойжу бригадаларымыстың малчынын Барыш-Ховууну, Ямаалыктың, Чөөнгөниң, Тарлашыкынн болгаш Соолер-нин кыштагаларында көжүп чөдө берген. Эн ылазын С. Хайырга уурткан ийги хойжу бригадалар кештигери бо чылдын кымыг-га белеткелди онза хынамчалыг чоруткан. Бо бригадала хамаарыш-кан 14 кыштагаларда кажалар буруну-биле септеттинген болгаш 20 тонна ажыг ситенин мыда сөөртүп чедирген. Ол мынган Сеңилбаа Байыр-оолга уурткан бригаданың малчынын кыштагалашкыны база-ла организациг эгелзген. Малчынын Ендан Кызыла-оол, Арак-чаа Доржу, Сулелей Дамба, Далай Степан, Сагачы Седип болгаш өскөлдө-даа кыштагалашкыга белеткелге илгелдей киришкен.

«Чоо орук» көдээ ажыл-агый артелинин баштаар чери кышта-ларга доктаамал барып, солунарын болгаш журналдарын чедир-ин почтачыны тускайлаан. Ол ышкы Сымыраада топ сүт-бараан фермазында чаа садыгын амыткан. Бир дугаарын хойжу брига-дын төвү Хоолдай эмнеге салбыры база ажылдап эгелей берген.

— Кыштагалашкыны чедикшигик эрттирп, каш толду буруну-биле камгалап алдыр—партиянык съездинин бистик эл эки белээ-сис болур—деп, чаа-орукчулар чугалап турарлар.

ЭЗИРИК ЧОЛААЧЫЛАР

Ээрбектин малчынарына № 11—83 «ГАЗ-63» деп машина бо-ла чөдө бээр. Оон чолаачызы Ак-оол Ми-хайлович Оолакты даштындан көор-ге, томаанын кылдыр кустур. А чогуу чугалааны бээрге, ымыг эвес, демги «кыла-кыра» апка, акыс чытталып чорут. Малчынын көжүрер дээш келгенде, каш уру-ларылгы улус дүңүн карангында

көжери берге деп чүвени бодавас, «че, көжөр сен бе, көшпес сен бе? деп хөркөтени бергилээр.

Ноябрийн 14-түн дүңүндө мал-чы Хурун-оолдун хоочун кажазы-нын ымыкын сөөртүп алгаш, чоруп олурда, оон ээри динзыл берген. Машиказын эрги силос онгарыгче киш халды берген. Оон үндүрүп па-даан, Таражаа тургузуп каан сүт сөөртүп машинаны чолаачызы Ба-йыр-оолдан айтырбайн-даа, мунуп ал-гаш, оон-биле демги онгарда маши-назын үндүрүп алган. Ол сүт сөөр-түп машинанын мурнууга кылозун, бичин сайгылаанын үрөп каан.

Биш-Хем районун «Кызыл тараа-чы» колхозунун Ээрбек салбырынн механиги эш В. Бондаревке бо дуга-йында хомулаа кирсе-даа, ол хемчег албаан. Чүгө дем, механик боду чо-лаачылар-биле кады аргаалаар бол-ганда, оон хемчег ап шыдааы бил-динер.

Ында ыш сөөртүп турар «Урал-ЗИС» деп маркалыг машина бар. Оон чолаачызы Леонид Сагача ба-за ээрик чорут. Чүдүргөн ымык-ын кырыга кижилер олуртуп ал-гаш, дүргөн майнадыр.

Чолаачыларын ээрик чорутуу-ларын хоруттап, хемчег албас болза, оал-ондак болуру магат чок деп, малчынарын септген турары чер-ле чөп.

В. ОЮН.

Редактор Н. Н. КУДАЖИ.

КИНО

ДЕКАБРЬ 2-ДЕ

«НАЙРАЛ»: Уруларга дириг-чуруктар 10, «Салым-чолдун бара-бактары» 12, «Шинчы чорук